

ОКРЕМІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

*Аналізуються аспекти правового регулювання експорту електроенергії в Україні як розподілення вільної пропускної спроможності міждержавних електричних мереж та звільнення від дії загальних правил розподілення вільної пропускної спроможності міждержавних електричних мереж. Ці питання розглядаються в контексті адаптації законодавства України до *acquis communautaire* та запланованої реалізації проекту «Енергетичний міст "Україна - Європейський Союз"».*

Ключові слова: *ринок електричної енергії України, експорт електроенергії, міждержавні електричні мережі, вільна пропускна спроможність, транскордонний обмін електроенергією.*

Кишко-Єрлі О. Б. Некоторые правовые аспекты правового регулирования экспорта электроэнергии в Украине

*Анализируются аспекты правового регулирования экспорта электроэнергии в Украине как распределение свободной пропускной мощности межгосударственных электрических сетей, а также освобождение от действия общих правил распределения свободной пропускной мощности межгосударственных электрических сетей. Эти вопросы рассматриваются в контексте адаптации законодательства Украины к *acquis communautaire* и запланированной реализации проекта «Енергетический мост "Украина - Европейский Союз"».*

Ключевые слова: *рынок электрической энергии Украины, экспорт электроэнергии, межгосударственные электрические сети, свободная пропускная мощность, трансграничный обмен электроэнергией.*

Kyshko-Yerli Oksana. Particular Legal Aspects of Legal Regulation of Electrical Energy Export in Ukraine

*The article is devoted for analysis such aspects of legal regulation of electrical energy export as distribution of free transmission interstate electric network capacity and exception from general rules of distribution of free transmission interstate electric network capacity. These issues are considered in the context of Ukrainian legislation adaptation for *acquis communautaire* and planed performance of project «Electricity Bridge "Ukraine-European Union"».*

Key words: *market of electrical energy of Ukraine, export of electrical energy, interstate electric network, free transmission capacity, transboundary exchange of electrical energy.*

Основними нормативно-правовими актами України на сьогодні, що регулюють відносини на ринку електроенергії, є Закон України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 року N575/97-ВР¹ та Закон України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» від 24 жовтня 2013 року N663-VII².

Останнім Законом визначаються, зокрема, правові, економічні та організаційні засади діяльності ринку електричної енергії України та регулюються відносини, що виникають у процесі його функціонування.

Одночасно Додатком XXVII до Глави 1 "Співробітництво у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику" Розділу V "Економічне і галузеве співробітництво" Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами – членами, з іншої сторони³, передбачається, що Україна зобов'язується поступово наблизити своє законодавство до законодавства ЄС, зокрема у сфері електроенергії, у встановлені строки.

До переліку правових актів ЄС, до яких Україна має наблизити своє законодавство згідно з вищезазначеним Додатком, відноситься і Регламент (ЄС) N 1228/2003 про умови доступу до мережі міжнародного обміну електроенергією, зі змінами і доповненнями, внесеними Рішенням Комісії 2006/770/ЄС. Пізніше цей Регламент був замінений Регламентом (ЄС) Європейського парламенту та Ради від 13 липня 2009 р. № 714/2009 про умови доступу до мережі для транскордонного обміну електроенергією та скасування Регламенту (ЄС) № 1228/2003.

П. 184 Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014 - 2017 роки, який був затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. N847-р⁴, передбачається розроблення, прийняття та впровадження нормативно-правових актів з метою імплементації положень цього Регламенту.

З цією метою Кабінетом Міністрів України був розроблений законопроект «Про ринок електричної енергії України», який зареєстрований у Верховній Раді України за № 4493 від 21.04.2016. Наразі даний законопроект прийнятий за основу у першому читанні.

При цьому важливо зазначити, що відповідно до п. 22 розділу XVII прикінцеві та перехідні положення цього законопроекту у разі його прийняття Закон України «Про електроенергетику» та Закон України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» втратять чинність.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» в Україні функціонує єдиний ринок електричної енергії, в якому, зокрема, здійснюються продаж електричної енергії (відпущеної електростанціями України, а також імпортованої) та її купівля, у тому числі для експорту.

Питання правового регулювання експорту електроенергії були предметом розгляду таких вчених як В.І. Олещенко, П.Г. Лахно, На сьогоднішній день відносини щодо експорту електроенергії регулюються ст. 30 Закону України «Про електроенергетику», проте з 01.07.2017 р. цю статтю буде виключено згідно з підпунктом 31 пункту 4 розділу VI Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України».

З 01.07.2017 р. відносини щодо експорту електроенергії будуть регулюватися ст. 10 Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України», а у разі прийняття законопроекту № 4493 від 21.04.2016 останній Закон втратить чинність, як вже зазначалося вище, та відносини, що складають предмет нашого розгляду, будуть регулюватися нормами новоприйнятого закону, що, принаймні до задекларованих намірів, має відповідати вимогам Регламенту (ЄС) Європейського парламенту та Ради від 13 липня 2009 р. № 714/2009 про умови доступу до мережі для транскордонного обміну електроенергією та скасування Регламенту (ЄС) № 1228/2003.

Для успішної реалізації проекту "Енергетичний міст "Україна - Європейський Союз"» особливо важливе значення має правове регулювання порядку розподілення вільної пропускної спроможності міждержавних електричних мереж.

Законодавчими актами, що розглядаються, та законопроектом №4493 встановлюються загальні правила розподілення вільної пропускної спроможності міждержавних електричних мереж. Такі правила не є ідентичними в правових актах, що розглядаються, проте вони базуються на однакових принципах і в узагальнюючому сенсі можна сказати, що вони відрізняються за процедурними питаннями.

Проведений порівняльний аналіз дає можливість виділити такі принципи розподілу вільної пропускної спроможності міждержавних електричних мереж:

- недопущення дискримінації між учасниками ринку, які бажають отримати доступ до пропускної спроможності,
- пріоритет операційної безпеки функціонування об'єднаної енергетичної системи України,
- надання доступу у координації з операторами системи передачі сусідніх країн,
- оприлюднення інформації про вільну пропускну спроможність перед кожним розподілом оператором системи передачі,
- розподілення вільної пропускної спроможності на аукціоні,
- енергопостачальники, які отримали доступ до пропускної спроможності, мають можливість передати його іншим енергопостачальникам на встановлених умовах.

Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 12 лютого 2015 року №176 був затверджений Порядок проведення електронних аукціонів з розподілення пропускної спроможності міждержавних електричних мереж⁵.

Одночасно, Законом України «Про електроенергетику» та Законом України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» встановлюються ідентичні умови звільнення від дії загальних правил розподілення додаткових (збільшених) обсягів пропускної спроможності міждержавних електричних мереж, створених за рахунок інвестицій фізичної чи юридичної особи (відповідно до Закону України «Про електроенергетику» тільки за рахунок юридичної особи).

До таких умов віднесено:

- інвестиція має підвищити рівень конкуренції на оптовому ринку електричної енергії;
- інвестиція не відбулася б, якби звільнення не було надане;
- інвестиція здійснюється в об'єкти електроенергетики об'єднаної енергетичної системи України;
- жодна частина інвестицій або експлуатаційних витрат на створення та/або експлуатацію додаткового (збільшеного) обсягу пропускної спроможності міждержавних електричних мереж не

покривається за рахунок тарифу на передачу або розподілу та постачання електричної енергії підприємства, яке здійснює централізоване диспетчерське управління об'єднаною енергетичною системою України і передачу електричної енергії магістральними та міждержавними електричними мережами, або електропередавальних організацій.

Розглядаючи ситуацію щодо здійснення інвестицій у створення міждержавних ліній для організації видачі потужності енергоблока N 2 Хмельницької АЕС для передачі електричної енергії до країн Європейського Союзу шляхом відокремлення енергоблока від об'єднаної енергетичної системи України для забезпечення довгострокового експорту електричної енергії (як це передбачено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 671-р від 15 червня 2015 р.) можна припустити, що найбільш вірогідно такі додаткові (збільшені) обсяги пропускної спроможності цих міждержавних електричних мереж будуть підпадати під умови їх звільнення від застосування загальної процедури їх розподілу (проведення аукціону).

Таким чином, Законом України «Про електроенергетику» та Законом України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» не передбачені такі умови звільнення додаткових (збільшених) обсягів пропускної спроможності міждержавних електричних мереж, створених за рахунок інвестицій фізичних або юридичних осіб (Закон України «Про електроенергетику» - тільки юридичних осіб), які б унеможливили отримання такого звільнення приватним партнером для реалізації проекту "Енергетичний міст "Україна - Європейський Союз".

При цьому важливо зазначити, що відповідно до ст. 30 Закону України «Про електроенергетику» відповідність інвестиційних проєктів умовам, визначеним цим Законом, за яких вони звільняються від дії положень частини сьомої цієї статті (проведення аукціону), та термін надання такого звільнення визначаються у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

Ст. 10 Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» передбачено, що такий порядок має бути затверджений Кабінетом Міністрів України, за участю центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику в електроенергетичному комплексі, національної комісії, що здійснює дер-

жавне регулювання у сфері енергетики, та Антимонопольного комітету України.

Однак на сьогоднішній день такий порядок не був затверджений. З метою недопущення різних підходів до застосування норм законів, що розглядаються, та сприяння успішній реалізації проекту слід рекомендувати прискорити роботу з розроблення та затвердження такого порядку.

Проте ст. 24 законопроекту №4493 висувається додаткова у порівнянні із вищезазначеними Законами умова звільнення нових міждержавних ліній електропередачі постійного струму та їх пропускної спроможності, а також додаткової пропускної спроможності реконструйованих існуючих міждержавних ліній постійного струму, яка полягає у тому, що міждержавна лінія має знаходитися у власності особи, яка є окремою юридичною особою по відношенню до операторів системи передачі держав, між якими планується будівництво міждержавної лінії.

При аналізі ст. 24 законопроекту слід звернути увагу на такі особливості її формулювання. В ч. 1 ст. 24 окремо розрізняються нові міждержавні лінії електропередачі та реконструйовані існуючі міждержавні лінії.

Зокрема, в п. 3 ч. 1 ст. 24 законопроекту зазначається, що «міждержавна лінія знаходиться у власності особи, яка є окремою юридичною особою по відношенню до операторів системи передачі держав, між якими планується будівництво міждержавної лінії». Виходячи з такого формулювання можна зробити заключення про те, що мова йде про міждержавні лінії, будівництво яких планується – тобто нові міждержавні лінії, а не про додаткову пропускну спроможність реконструйованих існуючих міждержавних ліній.

Підсумовуючі, можна зробити висновок про те, що дія п. 3 ч. 1 ст. 24 законопроекту №4493 розповсюджується тільки на випадки будівництва нових міждержавних ліній електропередачі постійного струму. До того ж, існуючі міждержавні лінії електропередачі постійного струму відповідно до чинного законодавства України апіорі можуть знаходитися тільки у державній власності. Так, згідно зі ст. 6 Закону України «Про електроенергетику» не підлягає приватизації майно, що забезпечує цілісність об'єднаної енергетичної системи України та централізоване диспетчерське (оперативно-

технологічне) управління, магістральні і міждержавні електричні мережі, а також майно наукових установ загальнодержавного значення.

В зв'язку з чим при іншому тлумаченні статті 24 законопроекту внесення приватних інвестицій у реконструкцію існуючих міждержавних ліній електропередачі постійного струму автоматично стає не доцільним з точки зору інтересів приватних інвесторів\партнерів. А це в свою чергу не відповідає інтересам України, а отже і меті прийняття цього законопроекту.

З метою забезпечення однозначного тлумачення ст. 24 законопроекту у частині визначення умов звільнення від застосування загальної процедури розподілу додаткової пропускної спроможності реконструйованих існуючих міждержавних ліній постійного струму, рекомендуємо викласти її у новій редакції.

1. *Про електроенергетику*: Закон України від 16 жовтня 1997 року N 575/97-ВР // ВВР України. 1998. N 1. Ст. 1. 2. *Про засади функціонування ринку електричної енергії України*: Закон України від 24 жовтня 2013 року N663-VII // Офіційний вісник України, 2013. № 95. Ст. 3521. 3. *Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони* // ВВР України. 2014. № 40. Ст. 2021. 4. *Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони*: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. N847-р // Офіційний вісник України. 2014. № 77. Ст. 2197. 5. *Про затвердження Порядку проведення електронних аукціонів з розподілення пропускної спроможності міждержавних електричних мереж*: Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 12 лютого 2015 року N 176 // Офіційний вісник України. 2015. № 42. Ст. 1341.

Kyshko-Yerli Oksana. Particular Legal Aspects of Legal Regulation of Electrical Energy Export in Ukraine

For today main legal acts in Ukraine, which regulate relations on the Electrical market of Ukraine, are the Law of Ukraine “On Electric-Power Industry” dated October 16, 1997 N575/97-BP and the Law of Ukraine “On main principles of Electrical Market of Ukraine Functioning” dated October 23, 2013 N663-VII.

In accordance with the Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, gradual approximation in electricity sector as laid down in the EU acquis shall be carried out by Ukraine.

In particular, Ukraine should adopt its legislation to the Regulation N 714/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on conditions for access to the network for cross-border exchanges in electricity and repealing Regulation (EC) N1228/2003.

With this purpose Cabinet of Ministry of Ukraine worked out draft law “On Electrical Energy Market in Ukraine”, which is currently registered in parliament and approved in first reading.

This article is aimed to consider particular aspects of current and perspective legal regulation of electrical energy export in Ukraine. This issue today is especially actual taking into account planned performance of project «Electricity Bridge “Ukraine-European Union”».

Legal regulation of distribution of free transmission interstate electric network capacity and exception from these general rules is very essential for successful implementation of this project.

According to current legislation there is no obstacles to export electrical energy in the framework of project and it could be released from general procedure of distribution of free transmission interstate electric network capacity.

Nevertheless, article 30 of the Law of Ukraine “On Electric-Power Industry” stipulates that government should regulate such procedure of “providing exception”. Unfortunately till now it is not approved by Cabinet of Ministry of Ukraine.

At the same time art. 24 of the draft law N4493 includes additional in comparison with current legislation condition of providing exception from general rule. In particular, new electricity line should be owned by person, which is separately legal entity with operators of transmission systems of states, between which it is planned to build new transboundary electricity line.

In order to assure accurate interpretation of this article we recommend new wording to provide clear difference between new build transboundary electricity lines and reconstructed existing transboundary electricity lines.

Key words: market of electrical energy of Ukraine, export of electrical energy, interstate electric network, free transmission capacity, transboundary exchange of electrical energy.